

GIỚI TRONG SẢN PHẨM TRUYỀN THÔNG

Thưa các bạn! Sau khi bản tin tháng 4 và tháng 5 được phát hành, chúng tôi rất vui mừng vì đã nhận được sự hợp tác tích cực từ phía các nhà báo cũng như các cơ quan quản lý báo chí. Để Bản tin ngày càng phục vụ tốt hơn trong việc giúp các nhà báo nâng cao nhạy cảm giới và thể hiện vấn đề này qua các sản phẩm truyền thông, trong một số bản tin, chúng tôi xin được trình bày theo các chuyên đề. Nội dung mỗi chuyên đề sẽ là những khía cạnh nổi cộm nhất trong đời sống xã hội hiện đại mà nhóm quan sát thu được. Bạo lực giới, trong đó có bạo lực gia đình là một hình thức bất bình đẳng giới nặng nề cần được xã hội quan tâm và xoá bỏ. Trong số này, chúng tôi sẽ bàn luận về truyền thông trong phòng chống bạo lực gia đình. Qua quá trình khảo sát, chúng tôi nhận thấy nhiều nhà báo quan tâm phản ánh vấn đề bạo lực gia đình, có nhiều bài báo tuyên truyền về phòng chống bạo lực gia đình. Tuy nhiên, trong khuôn khổ hạn hẹp của bản tin, chúng tôi chỉ nêu lên một vài vấn đề mà các nhà báo cần xem xét và thay đổi để các bài báo viết về bạo lực gia đình có hiệu quả truyền thông cao hơn nhằm đóng góp tích cực hơn cho việc phòng chống bạo lực gia đình.

Chúng tôi hi vọng sẽ nhận được những ý kiến đóng góp của quý vị để bản tin được hữu ích hơn.

**Trân trọng cảm ơn
Nhóm cán bộ CSAGA-Oxfam Anh**

PHẠM VI KHẢO SÁT

Với mong muốn Bản tin tháng 6 sẽ tập trung nhìn nhận, đánh giá chủ yếu về nhạy cảm giới của người làm truyền thông đối với vấn đề bạo lực gia đình, phạm vi khảo sát sản phẩm truyền thông của chúng tôi có sự mở rộng như sau:

- Truyền hình: Thời sự 19h, Người đương thời, Sức sống mới, Người xây tổ ấm (VTV1), Nông thôn ngày nay, Cùng với nông dân bàn cách làm giàu, Khoa học và đời sống, Chăm sóc sức khỏe sinh sản (VTV2), Ai là triệu phú, hãy chọn giá đúng, Đấu trường 100, Phim "Lập trình cho trái tim" (VTV3).

- Phát thanh: Phụ nữ, Diễn đàn các vấn đề xã hội, Bạn hãy nói với chúng tôi, Cửa sổ tình yêu, Gia đình xã hội, Khát vọng sống, Thanh niên trên hệ VOV2, Đài tiếng nói Việt Nam

- Báo in: Hạnh phúc gia đình, Phụ nữ thủ đô, Phụ nữ thời đại, An ninh thủ đô, Công an nhân dân, Phụ nữ Việt Nam, Đời sống gia đình, Tạp chí gia đình và xã hội, Gia đình, Gia đình xã hội, Thế giới phụ nữ, Phụ nữ thời đại

- Báo mạng: phunu.com, www.vnn.vn, www.dantri.com.vn, www.vietbao.vn, tuoitreonline.com, tintuonline.com, www.cand.com.vn, ngoisao.net

TỔNG QUAN

1 - Nhìn bạo lực gia đình qua lăng kính giới

Nhìn bạo lực gia đình qua lăng kính giới là xem xét bạo lực xảy ra giữa những người khác giới, phụ nữ và nam giới và chủ yếu là trong mối quan hệ thân thuộc như vợ chồng hoặc bạn tình. Bạo lực giới, bao gồm bạo lực gia đình là vấn đề mang tính toàn cầu, song việc quan tâm, nghiên cứu mới chỉ được thực hiện trong những năm gần đây. Điều này khiến cho việc giải thích về bản chất của bạo lực gia đình cũng như việc thống nhất triển khai các chiến lược can thiệp thường gặp khó khăn.

Trong các dạng bạo lực với phụ nữ, bạo lực gia đình là một dạng khá đặc trưng của mối quan hệ thân thuộc giữa người gây ra bạo lực và nạn nhân. Vì quan hệ thân thuộc nên xã hội thường cho đó là chuyện riêng không can thiệp. Và nguy hiểm nhất là người chồng (bạn tình) cho rằng mình có quyền đánh vợ (bạn tình), còn người vợ (bạn tình) thì nhẫn nhịn tới mức cam chịu. Những lí do đó đã khiến bạo lực gia đình tồn tại dai dẳng và không được giải quyết một cách triệt để. Nhiều nghiên cứu đã chỉ ra người phụ nữ có nguy cơ bị bạo lực cao nhất ngay trong ngôi nhà của mình. Sự bất bình đẳng về quyền lực giữa phụ nữ và nam giới được hợp pháp hóa trong chế độ gia trưởng đã khiến người phụ nữ trong gia đình luôn phải chấp nhận địa vị thấp kém và phụ thuộc nhiều mặt đối với người đàn ông. Thêm vào đó, việc cộng đồng ngầm thừa nhận đặc quyền của người đàn ông là lãnh đạo, kiểm soát và ra quyết định trong nhà càng

góp phần củng cố đẩy người phụ nữ tới nguy cơ trở thành nạn nhân của bạo lực gia đình. Không chỉ bị xâm phạm tự do thân thể và tinh thần, người phụ nữ còn bị tước đi các quyền cơ bản của con người do xã hội cho phép nam giới thể hiện "quyền làm chồng", "quyền dạy vợ" ... Xuất phát từ thực tế này, khi xem xét các yếu tố gây nên bạo lực gia đình, các nhà nghiên cứu khẳng định phải đặt bạo lực gia đình trong bối cảnh của hệ thống xã hội chứ không chỉ tập trung vào đặc tính của cá nhân gây ra bạo lực hay người bị bạo lực.

Tuy nhiên, yếu tố cá nhân ở đây không thể bỏ qua bởi vì không phải bất cứ người đàn ông nào sống trong xã hội gia trưởng cũng bạo lực với vợ. Chắc chắn trong mỗi trường hợp bạo lực có sự phối hợp giữa các đặc tính cá nhân và các nguyên tắc xã hội dẫn đến thái độ dung túng cho bạo lực và việc sử dụng bạo lực. Bản chất phức tạp và nhiều mặt của nguyên nhân gây ra bạo lực gia đình đòi hỏi chúng ta phải xác định rõ mới có thể đưa ra cách can thiệp, phòng chống, giải quyết tận gốc vấn đề.

2. Truyền thông trong công tác phòng chống bạo lực gia đình

Truyền thông có một vai trò quan trọng trong các chiến lược nhằm thay đổi các giá trị văn hóa bởi vì truyền thông thể hiện sự đồng tình hoặc phản đối các giá trị văn hóa hiện hành. Truyền thông định hướng cho cộng đồng và vì vậy nó

có sức mạnh trong các phong trào thay đổi xã hội. Với sức mạnh này, truyền thông có vai trò quan trọng trong việc phòng chống bạo lực gia đình. Luật phòng chống bạo lực gia đình đã quy định rõ: “Thông tin, tuyên truyền về phòng chống bạo lực gia đình nhằm thay đổi nhận thức, hành vi về bạo lực, góp phần tiến tới xóa bỏ bạo lực gia đình” (Điều 8). Luật cũng quy định: “Thông tin tuyên truyền phòng chống bạo lực gia đình phải đảm bảo các yêu cầu sau: “Chính xác, rõ ràng, đơn giản, thiết thực”, “Không làm ảnh hưởng tới bình đẳng giới” (Điều 9)

Tìm hiểu một số bài báo viết về đề tài bạo lực gia đình, nhóm quan sát nhận thấy bên cạnh các bài báo đã cố gắng phản ánh thực trạng, bàn luận về nguyên nhân, hậu quả nhằm cảnh tỉnh và kêu gọi cộng đồng hợp tác phòng chống bạo lực gia đình, vẫn còn các bài báo chưa phản ánh đúng bản chất của bạo lực gia đình, gây ra những ngộ nhận nguy hại trong cộng đồng. Thiếu sót chủ yếu là: **Không đặt câu chuyện bạo lực gia đình trong bối cảnh rộng của địa phương hoặc quốc gia, chỉ dừng lại mô tả hành vi bạo lực tại thời điểm xảy ra; Cung cấp thông tin thiếu chính xác về bản chất của bạo lực gia đình; Nguồn câu chuyện hạn chế và thiếu ý kiến của các chuyên gia.**

Việc thông tin không đầy đủ như vậy có thể khiến cộng đồng cho rằng bạo lực gia đình là chuyện riêng của mỗi gia đình. Nguy hiểm hơn, họ sẽ hiểu bạo lực là một cách thức có hiệu quả để giải quyết mâu thuẫn gia đình và là hành vi tất yếu, được xã hội chấp nhận. Hệ quả kéo theo, bạo lực gia đình sẽ tồn tại dai dẳng, không được giải quyết, những người phụ nữ bị bạo lực không được xã hội bênh vực, những người gây ra bạo lực không bị lên án.

Sự thiếu nhạy cảm giới khi nhìn nhận vấn đề bạo lực gia đình thể hiện trong một số bài báo đã không chỉ củng cố thêm những sai lệch trong nhận thức của công chúng mà còn “làm ảnh hưởng tới bình đẳng giới”.

MỘT SỐ VẤN ĐỀ CẦN BÀN VỀ MỐI QUAN HỆ GIỚI VÀ BẠO LỰC GIA ĐÌNH

1 – Không nên chỉ dừng lại mô tả hành vi tại thời điểm giết người trong các vụ án bạo lực gia đình

Nhiều nghiên cứu đã chỉ ra bạo lực gia đình không xuất phát từ căng thẳng, tức giận hay do ngoại cảnh tác động. Giết người là hành động cực điểm của một chuỗi hành động tội ác mà kẻ gây bạo lực sử dụng để thể hiện quyền lực và khống chế bạn tình hay người thân của mình. Việc đưa tin nhanh chóng, kịp thời trong các vụ án là cần thiết nhưng trong các vụ án bạo lực gia đình thì như vậy là chưa đủ. Đơn cử bài viết về một vụ bạo lực gia đình trên báo **tuoitreonline ngày 10/7/2007:**

“Tối ngày 21-6, Thảo và vợ là Trần Thị Cư tranh cãi về chuyện Thảo nhậu nhẹt, bỏ bê công việc gia đình. Đến 21 giờ cùng ngày, sau khi đi nhậu về, Thảo dùng dao phát rầy chặt vào chân trái của chị Cư rồi tiếp tục dùng gỗ đánh chị trọng thương phải cấp cứu bệnh viện Đa khoa huyện Núi thành. Hiện vụ việc đang được công an huyện Núi Thành điều tra xử lý”

Sau khi đưa tin nóng kịp thời về vụ việc, báo nên tiếp tục tìm hiểu nguyên nhân sâu xa để có thể thông tin tới bạn đọc một cách đầy đủ. Bài viết về bạo lực gia đình của các bạn như vậy sẽ tăng sức nặng, sự hấp dẫn độc giả cũng như thể hiện được tính trách nhiệm của người làm báo trong công cuộc phòng chống bạo lực gia đình. Đáng tiếc, báo đã chỉ đưa một tin ngắn, dễ khiến người đọc cảm thấy dường như nó cũng giống như các tin giật gân câu khách thường thấy trên một số báo chuyên về vụ án.

Cũng trên báo **tuoitreonline ngày 24/4/2007**, trong toàn bộ bài **Hai mẹ con suýt chết vì nạn bạo hành**, tác giả chỉ kể lại: *“Chị Thuỳ vừa khóc vừa kể” hai vợ chồng mới cưới được 2 năm mà chồng tôi liên tục lừa dối, hành hạ, đánh đập tôi. Đêm 16/4 vừa qua chỉ vì bất hoà nhỏ mà anh đánh đập tôi dã man, còn gào lên đòi đánh cho chết. Mọi người vào can ngăn anh ấy còn vung tay đánh tôi gãy xương...”* quá thất vọng, vì chồng và gia đình chồng, vừa qua chị Thuỳ đã hoà 1,5 muỗng (cà phê) thuốc diệt chuột vào sữa cho bé Vy uống trước, còn chị uống thuốc chuột tự tử gấp đôi con mình. Rất may 2 mẹ con chị được phát hiện đưa đi súc dạ dày và uống thuốc giải độc kịp thời nên thoát chết”

Cũng như trường hợp trên, bài báo vắn vắn những thông tin ngắn gọn mô tả lại sự việc. Mặc dù, trong tin ngắn này đã có một vài chi tiết thể hiện tính gia trưởng và bạo lực có hệ thống của người chồng qua lời kể của người vợ, nhưng như vậy cũng chưa đủ. Bài báo sẽ trở nên sâu sắc và hấp dẫn nếu tác giả khai thác sâu hơn. Nếu bài báo thể hiện

được những hiểu biết của phóng viên về chu kỳ bạo lực, về hậu quả có thể xảy ra khi người phụ nữ cam chịu, tác giả sẽ khuyến khích được những người phụ nữ cùng cảnh ngộ như chị Thuýlan mạnh mẽ hơn.

Đáng tiếc, cách đưa tin như thế này không phải là hiếm trong các trang báo trong khi chúng ta có thể làm tốt hơn. Hầu hết các mẫu tin ngắn ngủi đã bỏ sót cơ hội truyền thông về bạo lực gia đình thông qua việc mô tả bi kịch lâu dài mà người phụ nữ phải chịu đựng khi phải sống trong môi trường bạo lực. Các bài báo ít quan tâm khai thác chiều sâu của thông tin sự kiện. Câu chuyện bạo lực gia đình không được đặt trong mối liên hệ với cuộc sống, tình trạng hôn nhân cũng như các ảnh hưởng khác từ cộng đồng để giúp người đọc hiểu về động cơ đích thực của người gây ra bạo lực là gì? Đây có phải là lần đầu tiên hay là một đỉnh điểm nằm trong chu kỳ bạo lực luôn có xu hướng tăng về tần suất và mức độ nghiêm trọng?

Nếu chỉ dừng lại việc đưa tin như vậy đã khiến tính cảnh tỉnh của bài báo chưa cao và người đọc cũng không biết phải làm gì để thay đổi hiện trạng. Sẽ tốt hơn nhiều nếu sau những tin ngắn, các trang báo có thêm những bài viết mang tính phân tích, đánh giá để giúp công chúng hiểu hơn về bản chất của bạo lực gia đình với những hành vi bạo lực nghiêm trọng và dai dẳng đã dồn người phụ nữ đến chân tường. Những hành vi bạo lực là không thể chấp nhận được và đáng lên án. Có như thế, bài báo mới tạo nên những động cơ thay đổi tích cực cho người bị bạo lực và người gây bạo lực cũng như cộng đồng nói chung.

2 - Bạo lực gia đình không đơn thuần bắt nguồn từ mâu thuẫn vợ chồng

Trên các trang báo mạng, không ít các bài báo được giật tít như: *"Giết vợ vì không cho tiền mua rượu"*, *"Mâu thuẫn sát hại vợ"*, *"Cãi nhau chồng sát hại vợ"*, *"Cãi nhau, dùng dao đâm chết vợ"*, *"Mâu thuẫn gia đình, bẫy điện giết vợ"*, *"Giết vợ vì không cho bán thóc"*, *"Giết vợ vì từ chối yêu"*, *"Giết vợ vì 2 lít bia và một câu nói"...*

Tít bài vốn được coi là bộ phận quan trọng trong tác phẩm báo chí, là thông điệp cô đọng thể hiện quan điểm và cách nhìn nhận của tác giả về những vấn đề đang bàn luận, định gửi gắm tới công chúng. Với vị trí quan trọng như vậy, nếu tít bài tốt sẽ có hiệu quả truyền thông cao, ngược lại, nó cũng gây hậu quả khó lường.

Xét ở góc độ truyền thông, cách chạy tít của các bài báo trên đây có thể gây được sự chú ý cho người đọc, kích thích tâm lý, thị hiếu, buộc họ phải dừng lại, phải quan tâm, phải lựa chọn trong rất nhiều sự lựa chọn hấp dẫn trên trang báo. Xét về quy trình nhận thức, với tít gây ấn tượng mạnh

như vậy, người đọc sẽ nhớ ngay và nhớ lâu những thông tin ban đầu. Tuy nhiên, có thể thấy tên những bài báo ở đây đã được đặt theo lối kết cấu nhân quả: *Bạo lực gia đình là do thiếu tiền; Bạo lực gia đình do mâu thuẫn; Bạo lực gia đình vì không được bán thóc...* Vì thế một thông điệp mạnh mẽ và trực tiếp chuyển đến cho bạn đọc là bạo lực do những yếu tố bên ngoài tác động, không liên quan đến niềm tin, mong muốn quyền lực của người gây bạo lực. Những thông tin ngộ nhận này khiến cho người đọc có thể chỉ biết đến bề mặt của vấn đề, không hiểu đằng sau những hành vi này chứa đựng động cơ nào. Dù không cố ý, nhưng bài báo đã gieo vào người đọc ý nghĩ: Nếu như nạn nhân thỏa mãn được nhu cầu của người gây bạo lực thì điều đáng tiếc có thể đã không xảy ra.

Thực tế đã chứng minh bạo lực là "hành vi cố ý" nhằm vào người bị hại. Cho nên, để đảm bảo an toàn cho tính mạng hoặc con cái, tại thời điểm gay gắt, người bị bạo lực có thể phải thỏa hiệp một số điều của người gây bạo lực. Song, nếu cam chịu, thỏa mãn mọi điều kiện của người gây bạo lực sẽ góp phần biện minh cho những hành vi sai trái và tiếp thêm niềm tin cho người gây bạo lực rằng việc làm của họ là đúng.

Không chỉ thế, một số bài báo khác còn đưa ra nhận xét thiếu thận trọng về hành vi giết vợ của người chồng:

"Vào tuổi con cháu để huê nhưng trong phút nóng giận không làm chủ được bản thân, ông Trần Văn Chiến đã gây ra án mạng. Bà Lê Thị Dậu, vợ ông bị chết dưới những nhát búa oan nghiệt. Vụ án xảy ra gây bàng hoàng với những người xung quanh vì nguyên nhân xuất phát từ mâu thuẫn vợ chồng khá nhỏ"
ngoisao.net ngày 8/7/2009

Hay :

Do mâu thuẫn vợ chồng, Thuý đã chém nhiều nhát vào mặt, đầu vợ khiến chị chết tịchỡ"-**www.cand.com.vn ngày 18/6/2009**

Theo chúng tôi, nếu tác giả thận trọng hơn trong phán xét vụ việc, bài báo sẽ tăng tính thuyết phục bên cạnh việc cung cấp kiến thức về bạo lực gia đình cho độc giả. Nếu cung cấp kỹ hơn thông tin nhằm giúp người đọc hiểu đúng nguyên nhân sâu xa gây bạo lực trong vụ việc này, bài báo sẽ giúp cộng đồng hiểu rằng: nếu người phụ nữ cam chịu, bạo lực sẽ luôn leo thang và đôi khi nạn nhân phải trả giá bằng tính mạng. Có thể bạn sẽ cho rằng, chỉ cần đưa tin thế thôi đã đủ hấp dẫn lắm rồi. Nhưng chúng tôi chắc rằng bất cứ nhà báo nào cũng mong có thêm nhiều độc giả. Một bài báo đưa tin thông thường chắc chắn sẽ không hấp dẫn bằng bài báo cung cấp thêm những kiến thức sâu sắc và giúp người đọc có được cái nhìn đầy đủ và chính xác về sự việc. Và chúng tôi hi vọng rằng, các nhà báo sẽ có sự lựa chọn khôn ngoan.

3 - Việc kiểm soát hành vi trong cơn nóng giận không phải là nguyên nhân chính

Báo **vnexpress- pháp luật ngày 11/6** trích dẫn ý kiến của một chuyên gia tội phạm học: *"Nhiều người trông hiền lành nhưng rất cục tính, khi cơn cáu giận "bùng phát" thì họ không kiểm soát được hành vi, có cách hành xử bất thường, rất nguy hiểm"*

"...Khi giết vợ anh ta như bị bỏ bùa mê thuốc lú, dường như "con ma" trong người điều khiển hành vi phạm tội"

Trong các nghiên cứu sâu về bạo lực gia đình, nhiều nhà nghiên cứu đã khẳng định người gây ra bạo lực luôn luôn tỉnh táo, luôn luôn chủ động và kiểm soát được tình thế chứ không phải họ "bị bỏ bùa mê thuốc lú" hay "con ma" điều khiển. Đưa ra cách lý giải này là nhà báo đang vô tình làm giảm nhẹ hành vi phạm tội cũng như xem bạo lực nằm ngoài tầm kiểm soát của người gây bạo lực.

Cũng trên **vnexpress-pháp luật ngày 11/6**, phóng viên đưa tin: *"Một gia đình khác cũng lâm vào cảnh "tan đàn xé nghé" khi những đứa con mất mẹ, còn cha phải trả giá cho lỗi lầm gây ra. Nguyên nhân dẫn đến án mạng đau lòng chỉ vì một con gà..."*

Trong quan hệ hôn nhân, chuyện mâu thuẫn vợ chồng là không tránh khỏi, nhưng người ta có nhiều cách giải quyết mâu thuẫn mà không cần dùng bạo lực. Kết luận về nguyên nhân vụ việc một cách vội vã, bài báo dễ trở nên nông cạn, hồ đồ. Nếu có một vốn hiểu biết sâu sắc về nguyên nhân của hầu hết các vụ bạo lực gia đình, bài báo sẽ thuyết phục và hấp dẫn hơn.

Nhiều nghiên cứu đã chỉ ra người đàn ông gây bạo lực với vợ con không phải do mâu thuẫn, tức giận hay không kiểm soát được hành vi mà xuất phát từ mong muốn quyền lực của người đàn ông và niềm tin mình có quyền hành động như thế với vợ mình.

4- Tránh sử dụng ngôn ngữ buộc tội nạn nhân

Trong các dạng bạo lực gia đình, bạo lực tình dục là một vấn đề tế nhị, khó nói nhưng không phải vì thế mà truyền thông phải né tránh. Trên **www.vnn.vn** đã xuất hiện khá nhiều kiểu diễn đạt: *Chồng giết vợ vì bị từ chối "yêu" hay "bị từ chối quan hệ vợ chồng". Ví dụ: "Bị cáo Nguyễn Tấn Trung, đã bóp cổ giết vợ mình là Cao Thị Nga, khiến đứa con 7 tuổi thành trẻ mồ côi chỉ vì từ chối "quan hệ vợ chồng".*

Bản chất của trường hợp này là bạo lực tình dục vì người bị hại không đồng thuận với ý muốn quan hệ tình dục của chồng (Luật PC BLGD). Người đàn ông đã dùng sức mạnh và quyền lực để thực hiện hành vi "cưỡng ép quan hệ tình dục". Việc ông ta bóp cổ vợ đến chết không chỉ nhằm thỏa mãn dục vọng mà còn nhằm chứng tỏ một thứ quyền sở hữu tuyệt đối trong quan hệ hôn nhân. Tuy nhiên, cách đưa tin của nhà báo đã khiến dư luận chú ý tới hành vi từ chối của người vợ hơn hành vi *bạo lực tình dục* của người chồng. Vì vậy, lẽ ra cần lên án mạnh mẽ đối với người gây bạo lực thì từ thông tin sơ lược, công chúng rất có thể sẽ quay sang trách cứ nạn nhân. Nếu bài báo nhìn nhận hành vi này trong mối quan hệ sâu xa của hai vợ chồng, sự lý giải sẽ đúng với bản chất sự việc hơn.

Một trong những nguyên tắc quan trọng khi xem xét các trường hợp bạo lực gia đình là người gây ra bạo lực phải chịu hoàn toàn trách nhiệm về hành vi của mình. Có thể nạn nhân có những sai lầm nhưng người gây bạo lực không có quyền xâm phạm đến thân thể cũng như tước đi sự tự do của họ. Nhưng khi đưa tin về một vụ giết vợ, **www.baovietnam.vn ngày 15/6/2009** lại phân tích:

"Xuất phát từ những mâu thuẫn thường ngày trong đời sống vợ chồng, trong đó có phần nói năng và cư xử thiếu tế nhị của người vợ dẫn đến nhiều người đàn ông hành xử thô bạo, tàn nhẫn ra tay giết hại người đầu gối tay ấp với mình"

Hay khi tìm cách lý giải hành vi bạo lực của người chồng, nhà báo trong bài “Để chồng khỏi...day” báo **Hạnh phúc gia đình số 14/09 ngày 3/4/2009** lại đi tìm trong chính cách cư xử và kỹ năng của người phụ nữ: “*Thực tế cũng có những người vợ quá yếu kém. Chẳng hạn khi bước chân về nhà chồng chưa có nghề nghiệp. Phải sống bám vào vào nhà chồng không có kỹ năng nội trợ, không biết đối nhân xử thế và không biết pháp luật. Họ an phận như một cái bóng bên chồng, cái bóng ấy ngày càng mờ nhạt, buồn tẻ và yếu ớt... Vì thế họ bị chồng chán và càng khinh nhờn, chồng xem như cái bị để anh ta trút giận khi cần.*”

Cách viết này của bài báo đã quy trách nhiệm về phía người phụ nữ đối với hành vi bạo lực do chồng gây ra, kể cả trường hợp bạo lực dẫn tới cái chết của người vợ.

Vậy trách nhiệm của người gây bạo lực là ở đâu, xuất phát từ mong muốn gì mà anh ta lại có hành động bạo lực? Trong trường hợp này, việc có cái nhìn không đầy đủ về bạo lực gia đình đã dẫn đến bài báo đổ lỗi cho người phụ nữ và bênh vực người nam giới. Đọc bài này, rất có thể người đọc sẽ hiểu muốn giải quyết vấn đề bạo lực cần phải tập trung cải tạo cách nói năng và cư xử của người phụ nữ. Và đương nhiên, nhận thức sai lầm như vậy sẽ tạo cơ sở cho những nguy hiểm của người đàn ông bạo lực và sự tự quy kết tội lỗi cho mình của người phụ nữ. Hệ quả là một mối quan hệ giới được nhìn nhận, trong đó lý đúng luôn thuộc về người đàn ông.

5 - Nên nhìn nhận đầy đủ trong trường hợp nạn nhân là nam giới

Trong 11 trường hợp giết người (thuộc mối quan hệ vợ chồng), nhóm quan sát tìm thấy có 2 trường hợp vợ giết chồng. Nhà báo cũng đã nhận ra điểm mấu chốt của các trường hợp này: “*Bị ông xã nghi ngờ có quan hệ bất chính đuổi ra khỏi nhà, Hiếu mua a xít đổ vào nồi nhôm rồi hắt thẳng vào mặt chồng đang ngủ khiến anh ta tử vong vì vết thương quá nặng*” **phununet.com ngày 31/1/2009**. Hay “*Tối 20/6, trở về nhà sau khi cãi nhau với người thân, anh Thọ không ngủ tiếp tục to tiếng với vợ con. Rạng sáng hôm sau, do bị mất ngủ lại bị chồng tìm cơ dằn vặt, chị Minh đã vùng dậy cãi nhau với anh Thọ. Hai người xô đẩy nhau. Tại đây, chị Minh đã không kìm chế nổi đã đẩy chồng xuống ao gây nên cái chết cho anh này*”

Công an xác định, anh Thọ và vợ Đỗ Thị Minh thường xảy ra mâu thuẫn. *người chồng nhiều lần thương cẳng tay hạ cẳng chân với vợ* - **vnexpress ngày 29/6/2009**

Như vậy, cả hai người phụ nữ này đều bị chồng bạo lực, bị chồng dồn đến chân tường “*Đuổi ra khỏi nhà*” và “*tìm cơ dằn vặt*”, “*nhiều lần thương cẳng chân hạ cẳng tay với vợ*” nên họ

đã có những hành động bạo lực trở lại. Tất nhiên hành động bạo lực nào cũng đáng lên án dù họ là ai, trong hoàn cảnh nào cũng không được quyền tước đi mạng sống của một con người. Chưa kể việc dùng bạo lực để giải quyết bạo lực ở đây đã đẩy người phụ nữ (vốn là nạn nhân của bạo lực) vào con đường tù tội. Nếu có nhạy cảm giới tốt hơn, có kiến thức về bạo lực gia đình, bài báo sẽ chỉ ra những *hậu quả kép này để cảnh tỉnh* cho những người gây ra bạo lực biết dừng hành vi bạo lực lại để bảo vệ chính họ và gia đình. *Hậu quả của bạo lực* không chỉ đối với nạn nhân, mà đối với cả người gây bạo lực. Sau mỗi vụ bạo lực, thử hỏi người gây ra bạo lực được gì? Nếu chúng ta phân tích theo cả 2 chiều thì chắc chắn là sự tác động đến công chúng sẽ tích cực hơn nhiều.

6 - Một cái tát cũng là bạo lực

Trong câu chuyện **Mẹ chồng như mẹ đẻ** báo **Hạnh phúc gia đình số 23/09 ngày 5/9/2009**, tác giả bàn đến mối quan hệ mẹ chồng nàng dâu. Cô con dâu trong câu chuyện được miêu tả là một người còn nhiều khuyết điểm với mẹ chồng. Để giáo dục các cô dâu, tác giả bài báo đã bàn luận: “*Và đến hôm nay, khi không chịu nổi thói quá đáng của Dạ Thảo, Liềm mới phải tát một cái như “trời giáng” như thể hiện sự bực bội không thể kiểm soát của mình*”. Dùng bạo lực để giải quyết mâu thuẫn là sai trái, là vi phạm quyền thân thể của người khác, vậy mà tác giả lại đưa tiếp một lời bình tỏ rõ sự ủng hộ như thế đó là việc đáng làm: “*Cần rút lương tâm Dạ Thảo thấy mình chẳng ra gì... Cái tát trời giáng ấy, Dạ Thảo đã phải nhận từ lâu rồi mới phải...*”. Thông điệp của nhà báo đã đồng tình, củng cố quan điểm của không ít người trong xã hội, nhất là những người gây ra bạo lực rằng: Bạo lực với phụ nữ là hành vi có thể chấp nhận, là một biện pháp hiệu quả để buộc người khác phải thay đổi.

Trên thực tế, không ai dám chắc đó là cái tát cuối cùng của Liem dành cho Thảo, sau cái tát thái độ của Thảo đối với gia đình sẽ tốt hơn, và *"Tin chắc là từ giờ trở đi, Dạ Thảo luôn là cô dâu ngoan hiền"*. Trái lại, tát được Thảo, lại thấy sự khuất phục của Thảo, Liem sẽ cảm nhận rằng bạo lực là cách hiệu quả giúp mình đạt được điều mong muốn, bạo lực có thể chất dứt những điều làm mình không hài lòng... Trong cuộc sống, rất có thể một lúc nào đó Thảo lại mắc sai sót, và để nhắc nhở người vợ, cách thức này sẽ được Liem sử dụng lại. Như vậy, "Cái tát trời giáng" ấy phải chăng là nốt ấn kích hoạt cho một chu kỳ bạo lực ở một người đàn ông vốn được nuôi dưỡng trong một môi trường xã hội gia trưởng.

Lẽ ra bài báo cần phân tích để công chúng hiểu rằng không cần đến bạo lực vẫn có thể giải quyết được vấn đề, cho dù Thảo có sai, nhưng khi tát vào mặt Thảo là Liem đã vi phạm quyền con người, việc làm đó đáng lên án. Song, thông điệp người đọc nhận được từ bài báo lại dường như ngược lại. Qua bài báo, người đàn ông sẽ tìm thấy tiếng nói ủng hộ việc dùng bạo lực để giải quyết mâu thuẫn, người phụ nữ sẽ cảm thấy việc nhận cái tát khi mình sai sót là chuyện đương nhiên. Đây là một cách mà báo chí gián tiếp củng cố việc duy trì bạo lực giới một cách hợp pháp.

7 - Phim "Lập trình cho trái tim" cảnh tránh "lập trình" cho bạo lực giới

Bộ phim xoay quanh những vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình... của đời sống xã hội hiện đại. Trong đó, hành trình tới tình yêu và hạnh phúc của các nhân vật là một quá trình đối đầu với định kiến giới của mỗi gia đình, mỗi con người cũng như toàn xã hội.

Nhân vật Vũ Vũ- đại diện cho một mẫu người phụ nữ mới rất năng động, tự tin, dám nghĩ, dám làm... nhưng luôn gặp trở ngại từ định kiến giới.

Tốt nghiệp đại học, Vũ Vũ phải hết sức khéo léo mới vượt qua được rào cản trong nếp nghĩ coi thường phụ nữ của người cha: *"Tôi đã nói với bà rồi, con gái học nhiều chỉ tổ cứng đầu, cứ lời quách về lấy cho một thằng chồng là xong"* - Bố Vũ Vũ nói với mẹ của cô (tập 1)

Khi tìm được việc làm, cô quyết tâm phấn đấu vươn lên trong công việc, khẳng định vị thế, tài năng của mình. Song hầu như tất cả thiện ý hay ác ý của các đồng nghiệp nam dành cho cô đều xuất phát từ những mặc định giới đầy phi lí: *"Nó là con gái, phải quan tâm kéo nó túi thân"* (tập 3), *"con gái phải nhẹ nhàng, từ từ... không được quát, không được ngoa ngoắt"* (tập 4)...

Khi cô đạt được những thành công bước đầu trong công việc cũng là lúc cô phải đối mặt với nguy cơ hạnh phúc gia đình bị rạn nứt. Bức tường lạnh được dựng lên giữa cô và Hoàng Lâm là hàng loạt định kiến giới vốn từng tồn tại trong

nếp tư duy truyền thống (mặc cảm chồng thấp vợ cao, đòi hỏi người phụ nữ phải đảm đang việc nội trợ, phải nhường nhịn, phải biết vâng lời, chịu thua thiệt...). Thậm chí ngay cả thời điểm cô rơi vào nỗi buồn khổ, hoang mang gần như tuyệt vọng vì Hoàng Lâm – chồng cô đã ngã vào vòng tay của một người đàn bà khác, thì cách nhìn của gia đình, cộng đồng xã hội có vẻ như không lên án người chồng đúng như những gì anh ta gây ra. Mọi nỗ lực của những người thân nhằm bênh vực cô cũng chỉ là những lời khuyên răn, an ủi theo hướng chấp nhận:

"Là vợ con nên nhẫn nhịn, chịu đựng" - lời mẹ chồng (tập 35)
"Đàn ông năm thế bảy thiệp... cốt là nó vẫn yêu thương vợ..."
- lời bố Vũ Vũ (tập 37)...

Trải qua nhiều sóng gió cùng những ngọt ngào, cay đắng, Vũ Vũ vẫn gìn giữ được gia đình, tình yêu và hạnh phúc. Tuy nhiên, kết thúc có hậu của bộ phim không làm người xem thoải mái khi những tư tưởng định kiến giới vẫn không được thay đổi theo chiều hướng tích cực hơn. Hoàng Lâm hối hận, tìm cách hàn gắn tình cảm vợ chồng chủ yếu do tác nhân bên ngoài mang tính ngẫu nhiên (cô tình nhân bị sảy thai, âm mưu hỗ trợ kẻ xấu của cô bị bại lộ, Vũ Vũ vẫn chung thủy...). Bản chất thói gia trưởng và cậy quyền trong tư tưởng Hoàng Lâm không hề suy chuyển. Như vậy, ai dám chắc rằng mái ấm gia đình của cặp vợ chồng này sẽ bền vững, trong khi những câu nói của các nhân vật vẫn như những thông điệp khắc sâu thêm tính cực đoan trong các quan điểm mặc định vai trò giới, hạ thấp vị thế của người phụ nữ, đề cao quyền lực đàn ông... Chính những điều này có thể là một trong những nguy cơ tiềm ẩn dẫn đến hành vi bạo lực.

Đây là bộ phim thu hút được số lượng người xem khá lớn bởi bộ phim được phát vào giờ vàng trên VTV3 và hầu hết những tình huống trong phim đều chân thực, gần gũi với đời thường. Tuy nhiên, có thể quan niệm căn tuân thủ sự thật của nhóm làm phim nên trong bộ phim những định kiến giới vẫn được phản ánh ở dạng nguyên bản của thực trạng nếu không muốn nói là khẳng định và cổ vũ cho nó. Với những lời thoại của các nhân vật (đã trích ở trên), nếu có nhạy cảm giới, người làm phim sẽ phải xử lí kịch bản để đồng đạo người xem được khuyến khích có cái nhìn tiến bộ về vấn đề bình đẳng giới. Những thiên kiến sai lệch về giới vốn đã ăn sâu trong nếp tư duy truyền thống là không dễ thay đổi, vì vậy điều cần thiết đối với bộ phim là làm sao tác động để công chúng thấy rõ những phi lí của định kiến giới (thể hiện trong các phát ngôn của nhân vật), từ đó tự họ sẽ có sự điều chỉnh cho hành vi của mình. Làm được như vậy, bộ phim không chỉ góp phần vào việc hạn chế các nguy cơ gây nên tình trạng bất bình đẳng giới và bạo lực gia đình mà còn thể hiện được tính cập nhật với thông tin kiến thức hiện đại. Một bộ phim hấp dẫn quyết không thể là bộ phim cổ súy cho những quan niệm lạc hậu và sai lầm.

Một số thuật ngữ cần thống nhất

Bạo lực trên cơ sở giới:

Bất kỳ hành động bạo lực nào dựa trên cơ sở giới dẫn đến hoặc có khả năng dẫn đến những tổn thương về thân thể, tình dục, tâm lý hay những đau khổ của phụ nữ, bao gồm cả sự đe dọa có những hành động như vậy, sự cưỡng bức hay tước đoạt một cách tùy tiện sự tự do, dù nó xảy ra ở nơi công cộng hay trong cuộc sống riêng tư đều được gọi là bạo lực trên cơ sở giới.

(Tuyên bố của LHQ về xoá bỏ bạo lực đối với Phụ nữ, 1993)

Các dạng bạo lực trên cơ sở giới bao gồm:

- Bạo lực trong gia đình
- Lạm dụng tình dục phụ nữ và trẻ em gái
- Buôn bán phụ nữ
- Đẩy phụ nữ vào con đường mại dâm
- Không cho phụ nữ tham gia làm việc, học tập
- Nạo phá thai nhi nữ
- Cắt bỏ cơ quan sinh dục của phụ nữ
- Tảo hôn

Bạo lực gia đình:

Là hành vi cố ý của thành viên gia đình gây tổn hại hoặc có khả năng gây tổn hại về thể chất, tinh thần, kinh tế đối với các thành viên khác trong gia đình.

(Luật phòng chống bạo lực gia đình, 2008)

Các hành vi bạo lực gia đình bao gồm:

1. Hành hạ, ngược đãi, đánh đập hoặc hành vi cố ý xâm hại đến sức khỏe, tính mạng
2. Lăng mạ hoặc hành vi cố ý khác xúc phạm danh dự nhân phẩm
3. Cô lập, xua đuổi, hoặc gây áp lực thường xuyên về tâm lý gây hậu quả nghiêm trọng
4. Ngăn cản việc thực hiện quyền, nghĩa vụ trong quan hệ gia đình giữa ông bà và cháu; giữa cha mẹ và con; giữa vợ và chồng; giữa anh chị em
5. Cưỡng ép quan hệ tình dục
6. Cưỡng ép tảo hôn; cưỡng ép kết hôn; ly hôn hoặc cản trở hôn nhân tự nguyện tiến bộ
7. Chiếm đoạt; huỷ hoại; đập phá hoặc có hành vi cố ý làm hư hỏng tài sản riêng của thành viên

khác trong gia đình hoặc tài sản chung của các thành viên gia đình

8. Cưỡng ép thành viên gia đình lao động quá sức, đóng góp tài chính quá khả năng của họ; kiểm soát thu nhập của thành viên gia đình nhằm tạo ra tình trạng phụ thuộc về tài chính
9. Có hành vi trái pháp luật buộc thành viên gia đình rời khỏi chỗ ở

Một số con số thống kê về bạo lực gia đình ở Việt Nam

Bài viết Trị bệnh bạo lực gia đình trên www.baodanang.vn ngày 11/2/2009 đưa ra một số con số thống kê về BLGD:

- Theo Bộ Văn hoá - Thể thao và Du lịch, năm 2006, qua khảo sát của Ủy ban các vấn đề về xã hội của Quốc hội tại 8 tỉnh, thành phố, hàng năm có 2,3% gia đình có các hành vi bạo lực về thể chất (đánh đập), 25% có hành vi bạo lực tinh thần và 30% cặp vợ chồng có xảy ra hiện tượng ép buộc quan hệ tình dục. Thực trạng các vụ con, cháu ngược đãi ông bà, bố mẹ hoặc bố mẹ đối xử tàn tệ với con cái cũng là vấn đề đáng quan tâm.
- Một cuộc điều tra khác cũng tổ chức vào năm 2006. Đó là cuộc Điều tra Gia đình Việt Nam diễn ra trên phạm vi toàn quốc cho thấy, chỉ tính riêng 3 hình thức bạo lực trong gia đình là đánh, mắng chửi và ép quan hệ tình dục đã có tới 21,2% các gia đình xảy ra một trong 3 hình thức này.

Chịu trách nhiệm xuất bản: Ths. Nguyễn Văn Anh - Chủ tịch Hội đồng sáng lập

Cơ quan: Trung tâm Nghiên cứu và Ứng dụng Khoa học về Giới - Gia đình - Phụ nữ và Vị thành niên (CSAGA)

Địa chỉ: Tầng 4 Công ty cơ khí Điện - Điện tử - Tàu thủy

Tổ 6 - Láng Thượng - Đống Đa - Hà Nội

ĐT: 04.37910014 - Email: csaga@csaga.org.vn

Website: www.csaga.org.vn

www.thuviengbv.dovipnet.org.vn (04.37759333)

Cố vấn bản tin: Ths. Phạm Thu Hiền - Học viện Chính trị - Hành chính Quốc gia Hồ Chí Minh.